

УДК 347.77

В. О. КОМАРОВ,

начальник науково-дослідного відділу патентно-ліцензійної, винахідницької та раціоналізаторської діяльності у Збройних Силах України,

Т. Ю. КУРОВСЬКА, старший науковий співробітник,

М. П. ЯРЕМЕНКО, науковий співробітник

(Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України, м. Київ)

Імплементация міжнародних норм у сфері інтелектуальної власності в національну практику в контексті підвищення ефективності інституційного середовища

Розглянуто систему нормативно-правового забезпечення охорони та захисту прав у сфері інтелектуальної власності на міжнародному рівні, охарактеризовано міжнародний інституційний контекст охорони та захисту прав інтелектуальної власності, а також розглянуто інституційне забезпечення державного регулювання у сфері інтелектуальної власності на національному рівні. Проаналізовано особливості міжнародних угод та конвенцій у сфері функціонування інтелектуальної власності в глобальному контексті, досліджено участь у них України. На підставі наведених положень сформовано висновки щодо сучасного стану інституційного середовища інтелектуальної власності в Україні, обґрунтовано необхідність гармонізації українського законодавства у сфері інтелектуальної власності з міжнародними нормами та стандартами. Подано пропозиції щодо вдосконалення процесу імплементації міжнародних стандартів у сфері інтелектуальної власності у вітчизняну практику.

Ключові слова: державне регулювання, інтелектуальна власність, міжнародні угоди, інституційне середовище, імплементація.

Рассмотрена система нормативно-правового обеспечения охраны и защиты прав в сфере интеллектуальной собственности на международном уровне, охарактеризован международный институциональный контекст охраны и защиты прав интеллектуальной собственности, а также рассмотрено институциональное обеспечение государственного регулирования в сфере интеллектуальной собственности на национальном уровне. Проанализированы особенности международных соглашений и конвенций в сфере функционирования интеллектуальной собственности в глобальном контексте, исследовано участие в них Украины. Представлены предложения относительно усовершенствования процесса имплементации международных стандартов в сфере интеллектуальной собственности в отечественную практику.

Ключевые слова: государственное регулирование, интеллектуальная собственность, международные соглашения, институциональная среда, имплементация.

Категорія інтелектуальної власності в процесі свого поетапного становлення та розвитку набуває рис не тільки юридичних, але й економічних, потребуючи при цьому вдосконалення не лише системи охорони та захисту, але й ефективного інституційного забезпечення її середовища. У інституційному контексті до найсуттєвіших передумов високого рівня порушень у сфері інтелектуальної власності належать такі практичні проблеми:

1. Недостатня ефективність державного регулювання у сфері інтелектуальної власності, що підтверджується погіршенням глобального рівня охорони та захисту вітчизняних результатів інтелектуальної діяльності як на національному, так і на міжнародному рівнях. Недостатня ефективність інституційного середовища – діяльності законодавчих, виконавчих органів влади, судової гілки та складність охоронних процедур спричиняють корупцію у сфері інтелектуальної власності.

2. Непослідовне та нецільове проведення структурних реформ у сфері інтелектуальної власності.

3. Суперечливість та дублювання норм законодавчої бази у сфері інтелектуальної власності, що формують безкарність при здійсненні господарської та інших видів діяльності поза легальним сектором та створюють проблеми щодо функціонування регуляторних органів, що відповідно знижує ефективність охорони та захисту інтелектуальної власності.

4. Недієвість сучасних організаційно-інституційних механізмів національного законодавства, що обумовлена наявністю трьох попередніх факторів. Сучасний стан інтелектуалізації світового господарського розвитку характеризується посиленням інтересу дослідників до системи досконалого захисту інтелектуальної власності як на міжнародному, так і на національному рівнях. Результати досліджень висвітлені у працях таких науковців у галузях права та економіки, як В. Потєхіна, В. Базилевич, В. Льїн, І. Дахно, В. Коссака, І. Якубівський, С. Якубівська та ін. На основі ґрунтовного опрацювання публікацій вищевказаних вчених можна зробити висновок про безумовну науково-практичну значущість їхніх досліджень, але й про те, що практика охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні хоч і перебуває на завершальному етапі свого розвитку, однак має ряд суттєвих недоліків та, відповідно, потребує визначення шляхів їх усунення. Для України категорія інтелектуальної власності є новим і водночас досить складним поняттям. Якщо за кордоном вона давно ефективно функціонує, роблячи вагомий внесок у макроекономічні показники, то в нашій державі інтелектуальна власність є об'єктом, роль і значення якого для України є неоднозначними та потребують детального вивчення з врахуванням зарубіжного досвіду формування ефективного інституційного середовища, що є основою для охорони та захисту вітчизняних результатів інтелектуальної діяльності не лише на території України, але й за її межами.

На сучасному етапі свого розвитку світове співтовариство активно залучає до господарської діяльності нову складову, а саме об'єкти права інтелектуальної власності. Для ефективного використання даної категорії потрібен відповідний економіко-правовий захист та

високий рівень охорони як на міжнародному, так і на національному рівні.

Охорона інтелектуальної власності у глобальному контексті регулюється низкою міждержавних угод, серед яких:

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (Bern Convention for the Protection of Literary and Artistic Works);

Багатостороння конвенція з уникнення подвійного оподаткування копійних роялті (Multilateral Convention for the Avoidance of Double Taxation of Copyright Royalties);

Вашингтонський договір про інтелектуальну власність щодо інтегральних мікросхем (Washington Treaty on Intellectual Property in Respect of Integrated Circuits);

Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури (Budapest Treaty on the International Recognition of the Deposit of Microorganisms for the Purposes of Patent Procedure);

Всесвітня конвенція про авторське право (Universal Copyright Convention);

Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків (Hague Agreement Concerning the International Deposit of Industry Design);

Лісабонська угода про найменування місць походження та їх міжнародну реєстрацію (Lisbon Agreement for the Protection of Appellation of origin and their International Registration);

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р. та Протокол 1898 р. до неї (Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks);

Ніщцька угода про Міжнародну класифікацію товарів та послуг для реєстрації знаків (Nice Agreement Concerning the International Classification of Goods and Services for the Purposes of the Registration of Marks);

Паризька конвенція з охорони промислової власності (Paris Convention for the Protection of Industrial Property);

Угода з пов'язаних з торгівлею прав інтелектуальної власності, включаючи торгівлю контрафактними товарами (ТРИПС) (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, Including Trade in Counterfeit Good (TRIPS));

Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію (Strasbourg Agreement Concerning the International Patent Classification);

Міжнародна конвенція про охорону виконавців, виробників фонограм і організації мовлення (Римська конвенція) (International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations (Rome Convention));

Конвенція про європейський патент для спільного ринку (Конвенція про патент співтовариства) (Convention on the European Patent for the Common Market);

Конвенція про охорону виробників фонограм від неуповноваженого тиражування їх фонограм (Женевська конвенція) (Convention for the Protection of Producers of

Phonograms Against Unauthorized Duplication of Their Phonograms (Geneva Convention));

Конвенція про видачу європейських патентів (Європейська патентна конвенція) (Convention on the Grant of European Patents (European Patent Convention));

Договір про реєстрацію фільмів (Film Registration Treaty);

Договір про право з товарного знаку (Trademark Law Treaty);

Договір про патентну кооперацію (Patent Cooperation Treaty);

Договір про патентне право (Patent Law Treaty);

Договір про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів (Agreement on International Recorded Scientific Discoveries);

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (WIPO Copyright Treaty);

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання та фонограми (WIPO Performances and Phonograms Treaty) та ін.

Серед поданих вище договорів важливе місце посідає Угода ТРИПС – угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Вона є необхідною умовою для країн, що вступають до СОТ. Дана Угода регулює питання, пов'язані з функціонуванням та захистом патентів, авторського права та суміжних прав, промислових зразків, компонування інтегральних мікросхем, комерційної таємниці, зазначення географічного походження товару, тобто саме тих об'єктів інтелектуальної власності, що підлягають комерціалізації та надають своїм власникам конкурентні переваги за умови ефективної їх реалізації. Особлива увага в положеннях Угоди ТРИПС приділяється недопущенню дискримінації іноземців у сфері володіння та розпорядження своїми правами інтелектуальної власності. Мається на увазі створення режиму найбільшого сприяння. Центральним органом, що регулює функціонування інтелектуальної власності в глобальному контексті, є Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ).

І. Дахно [1] відзначає такі функції Всесвітньої організації інтелектуальної власності:

сприяє укладенню нових міжнародних договорів та удосконаленню національного законодавства;

надає технічну допомогу країнам, що розвиваються; збирає й поширює інформацію;

забезпечує роботу служб, що спрощують одержання охорони винаходів, знаків і промислових зразків, коли відповідна охорона отримується в кількох країнах;

сприяє розвитку інших видів адміністративного співробітництва між державами-членами [1, с. 163].

Значно ширший перелік подають у своїй монографії [2] В. Базилевич та В. Ільїн. На їх думку, Всесвітня організація інтелектуальної власності:

сприяє підвищенню ефективності охорони права інтелектуальної власності шляхом розвитку міжнародного співробітництва в цій сфері;

розробляє правові норми та надає відповідні рекомендації щодо регламентації та здійснення розробки типових законів щодо врегулювання відносин

інтелектуальної власності на національному та міжнародному рівнях;

є міжнародним центром обміну інформацією у сфері інтелектуальної власності, надає навчальну та техніко-юридичну допомогу країнам;

визначає міжнародні стандарти в галузі інтелектуальної власності, знання яких є обов'язковим для спеціалістів, що працюють у цій сфері;

здійснює реєстрацію об'єктів права промислової власності та їх подальшу охорону;

організує дослідження глобальних проблем у сфері інтелектуальної власності;

сприяє врегулюванню суперечок в галузі інтелектуальної власності між суб'єктами приватного права;

здійснює діяльність, спрямовану на гармонізацію національного законодавства та процедур у сфері інтелектуальної власності [2, с. 569–570].

Як бачимо, Всесвітня організація інтелектуальної власності поєднує в собі не лише функції охоронного характеру, але також і нормативно-правові, консультативні та реєстраційні.

Міжнародний режим охорони об'єктів авторського права і суміжних прав, за ствердженням В. Потехіної, визначається Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів 1886 р., Римською конвенцією з охорони інтересів виконавців, виробників фонограм та органів мовлення 1961 р., Женевською конвенцією про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення та іншими міжнародними документами [3, с. 55].

У свою чергу, охорона промислової власності регулюється такими міжнародними угодами:

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р.;

Ніццька угода про міжнародну сертифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків 1957 р.;

Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р.

Коротка характеристика кожної з них:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 р. стала однією з перших конвенцій даної сфери, а відтак – основою для створення Бернського союзу. В основі даної конвенції лежить принцип територіальності. Також вона містить ряд стандартів з охорони авторських прав.

І. Дахно систематизував їх таким чином:

охорона моральних (немайнових) прав авторів;

чинність авторських прав впродовж всього життя відповідних авторів та 50-ти років після їх смерті;

заборона на виконання будь-яких формальностей для набуття авторських прав;

ряд положень, що стосуються охорони авторських прав у країнах, що розвиваються [1, с. 155–156].

Таким чином, Бернська конвенція пріоритетом ставить права автора перед правами держави. Саме з цієї причини ряд країн досить довгий період часу не приєднувалися до неї (США та країни колишнього СРСР).

Україна стала учасником Бернської конвенції в 1995 році.

2. Римська конвенція з охорони інтересів виконавців, виробників фонограм та органів мовлення 1961 р. Дана конвенція базується на особливому принципі – принципі «національного режиму», тобто надання іноземним суб'єктам тих же прав, що і національним громадянам країн-учасниць. В. Базилевич та В. Ільїн наголошують, що для того, щоб приєднатися до Римської конвенції, держава повинна бути членом не лише ООН, а й Бернського союзу або Всесвітньої конвенції з авторського права, оскільки за відсутності дієвої системи захисту авторського права охорона суміжних прав не може вважатися ефективною [2, с. 586].

Україна є учасником Римської конвенції з 2001 року.

3. Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення 1971 р. Вона є інструментом для охорони виробників фонограм у тих країнах, законодавство яких не визнає копірайт-спроможності звукозаписів [1, с. 194].

Україна приєдналася до Женевської конвенції в 1999 році.

До перелічених угод у галузі охорони авторського та суміжних з ним прав доречно також додати і Всесвітню (Женевську) конвенцію про авторське право 1952 р. Вона побудована на засадах територіальності, і також передбачає перелік майнових та немайнових прав. Даною конвенцією встановлено знак охорони авторського права шляхом зображення символу ©. Ще одну групу об'єктів інтелектуальної власності становлять результати творчої діяльності у науково-технічній сфері, які ми ще називаємо об'єктами промислової власності.

Коротка характеристика угод, перелічених вище, що забезпечують та регулюють охорону промислової власності:

1. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р. згідно якої, як стверджують В. Коссака та І. Якубівський, країною походження товарного знака вважається країна, де заявник має промислове або торговельне підприємство [4, с. 191]. Терміном міжнародної реєстрації знаків для товарів та послуг вважається термін у двадцять років. Згідно з даною угодою реєстрація знаків для товарів та послуг має статус «міжнародної», оскільки кожна реєстрація має чинність у декількох країнах, а тому й у всіх державах-учасницях.

Україна є учасником Мадридської угоди з 2000 року.

2. Ніццька угода про міжнародну сертифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків 1957 р. Дана класифікація використовується відповідно до Мадридської угоди і містить 34 класи товарів і 8 класів послуг.

Україна є учасником угоди з 2000 року.

3. Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р. Промислова власність в контексті Паризької конвенції розуміється в широкому сенсі і поширюється не тільки на промисловість і торгівлю, а і на сільськогосподарське виробництво і добувну промисловість, усі продукти промислового або природного походження [4, с. 189]. Водночас держави-учасниці можуть укладати між собою окремі договори, але вони не повинні суперечити Паризькій конвенції. Основою функціонування конвенції є принцип «національного»

режиму. В. Базилевич та В. Ільїн дотримуються позиції, що Паризька конвенція започаткувала інтернаціоналізацію правової охорони промислової власності [2, с. 576].

Україна приєдналася до Паризької конвенції ще у складі СРСР у 1965 році, а у 1997 році членство було перезатверджене незалежною державою.

Якщо розглядати вітчизняний інституційний контекст інтелектуальної власності, то з огляду на вступ України до Світової організації торгівлі виникає необхідність ефективного захисту інтелектуальної власності, створення відповідних організаційних елементів, що б могли забезпечити реалізацію норм та запровадження стандартів інтелектуальної власності в національній системі. Державна служба інтелектуальної власності України була утворена при Міністерстві освіти і науки України шляхом реорганізації створеного у 2000 році Державного департаменту інтелектуальної власності. Основними функціями служби є: розробка та впровадження інформаційних технологій проведення експертизи; вдосконалення патентно-інформаційного забезпечення; вдосконалення захисту об'єктів інтелектуальної власності; реєстрація заявок та видача охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності; сприяння приєднанню України до міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності; внесення пропозицій на шляху вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності; створення відкритого доступу громадян до довідково-інформаційних систем тощо [6]. Починаючи з дня свого створення, Державна служба інтелектуальної власності розпочала реалізацію завдань у напрямі переходу України до ринкової економіки, а також гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами на шляху інтеграції то Світової організації торгівлі та Європейського Союзу. Якщо розглядати досягнення України за період існування Державної служби інтелектуальної власності та її прямого попередника – Державного департаменту інтелектуальної власності, то можна відзначити такі з них:

розробка та затвердження законодавчої бази у сфері інтелектуальної власності. Приведення її у відповідність до умов Угоди ТРІПС, що є головною угодою СОТ;

приєднання України до міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності: Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових знаків, Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про патентне право, Ніццької угоди про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків, Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, Римської конвенції з охорони інтересів виконавців, виробників фонограм та органів мовлення та інших;

укладення та ратифікація більше ста багатосторонніх, двосторонніх та міжвідомчих угод.

Діяльність Державної служби інтелектуальної власності була направлена як в нормативно-правовому напрямку, що характеризується ратифікацією відповідних законодавчих актів, укладанням угод, приєднанням до міжнародних угод та конвенцій, так і в економічному напрямку, що проявляється через реєстрацію об'єктів

інтелектуальної власності, видачу охоронних документів та оцінку матеріальних прав інтелектуальної власності.

Ще одним інститутом в галузі інтелектуальної власності, що заслуговує уваги, є Державне підприємство Український інститут промислової власності (Укрпатент) [5]. Даний орган управління Міністерства освіти і науки України є єдиним в країні, що проводить експертизу заявок на об'єкти промислової власності (корисні моделі, промислові зразки, винаходи, знаки для товарів та послуг, топографії інтегральних мікросхем) на відповідних умовах надання правової охорони, виносить рішення щодо видачі охоронних документів. Головною метою діяльності інституту є перевірка на засадах науковості заявок на об'єкти промислової власності на відповідність умовам надання правової охорони, забезпечення роботи Державних реєстрів, передбачених чинним законодавством, проведення науково-дослідних робіт тощо. Що стосується охорони авторського та суміжних прав, то в Україні було створено «Українське агентство авторських і суміжних прав». Агентство створено з метою управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав [5]. За період своєї діяльності в Україні агентством було укладено ряд договорів з товариствами країн СНД та європейських країн про взаємне представництво інтересів щодо надання охорони майнових прав авторів та їх правонаступників, збору гонорарів. Агентство було підпорядковане Державній службі інтелектуальної власності і було членом Міжнародної конфедерації товариств авторів та композиторів (CISAC) з 2000 року. Ще одним окремим органом, що регулює діяльність у сфері інтелектуальної власності в Україні, є Інститут інтелектуальної власності і права. Серед його завдань культурно-освітня, видавнича та науково-виробнича робота, а також сприяння розвитку виробництва наукомісткої, конкурентоспроможної продукції та створення механізму захисту прав розробників при впровадженні новітніх технологій [6]. Державне підприємство Інтелектуальної власності було створено при Державній службі інтелектуальної власності з метою удосконалення організації видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, а також посилення захисту прав у сфері інтелектуальної власності [6]. В. Базилевич та В. Ільїн зазначають, що питаннями розвитку інтелектуальної власності в Україні займаються також такі громадські організації, як Всеукраїнська асоціація патентних повірених, Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності, Всеукраїнська асоціація авторського і суміжних прав, Товариство винахідників і раціоналізаторів України, Українська асоціація власників товарних знаків України тощо [2, с. 620].

Стратегією сталого розвитку “Україна2020”, схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5, з метою впровадження в Україні європейських стандартів життя та виходу України на провідні позиції у світі передбачено проведення реформи захисту інтелектуальної власності (вектор безпеки). Згаданою Стратегією також визначено, що Україна повинна стати

державою із сильною економікою та з передовими інноваціями (вектор розвитку).

Для впровадження в Україні європейських стандартів життя, встановлення сприятливих умов для високотехнологічного, інтелектуальномісткого бізнесу розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 року № 402-р схвалено Концепцію реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні [7].

Метою концепції є створення оптимальної, якісної та ефективної державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Документ передбачає створення Національного органу інтелектуальної власності України (НОІВ) як юридичної особи публічного права, що належить до сфери управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Мінекономрозвитку забезпечуватиме формування та реалізацію державної політики в сфері інтелектуальної власності, а НОІВ виконуватиме окремі публічні функції (владні повноваження) з реалізації державної політики. Також, згідно з концепцією буде реорганізовано систему колективного управління майновими авторськими та суміжними правами та удосконалено національну правову базу та її гармонізація з актами Європейського Союзу.

Ця концепція розроблена відповідно до Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої постановою Верховної Ради України від 14 квітня 2016 року № 1099-VIII, та на виконання пункту 174 плану дій Кабінету Міністрів України на 2016 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року № 184 (Офіційний вісник України. 2016. № 24, ст. 961). У концепції з урахуванням передового досвіду іноземних держав з розвинутою економікою запропоновано запровадження дворівневої структури державної системи правової охорони інтелектуальної власності шляхом створення національного органу інтелектуальної власності, який належатиме до сфери управління Мінекономрозвитку.

Розглянемо проблеми, що потребують розв'язання.

Державна система правової охорони інтелектуальної власності засвідчила низьку ефективність у виконанні ключових завдань і нездатність забезпечити розвиток сфери інтелектуальної власності як важливого елемента національної інноваційної системи та базису інноваційної економіки держави.

Недосконала та інертна щодо змін система державного управління сферою правової охорони інтелектуальної власності призвела до відсутності істотного прогресу в адаптації нормативно-правової бази до сучасних економічних та політичних умов (боротьба з “патентним тролінгом”, Інтернет-піратством, задоволення потреб ІТ-галузі, військово-промислового та агропромислового комплексів тощо).

Сьогодні система організації державного управління сферою інтелектуальної власності має складну трирівневу структуру:

Мінекономрозвитку є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує

формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності;

ДСІВ є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі. На ДСІВ покладено реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності;

державні заклади (підприємства, установи, організації), віднесені до сфери управління ДСІВ (державні підприємства Український інститут інтелектуальної власності, Інтелзахист, державна організація Українське агентство з авторських та суміжних прав).

Державне підприємство Український інститут інтелектуальної власності – це єдиний в Україні державний заклад експертизи, який проводить експертизу заявок на об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем, зазначення походження товарів тощо) на відповідність умовам надання правової охорони, робить висновки експертизи за заявками, бере участь у підготовці до державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та офіційної публікації відомостей про них, забезпечує ведення відповідних державних реєстрів, є центром міжнародного обміну виданнями.

Державна організація Українське агентство з авторських та суміжних прав була створена для забезпечення здійснення державної реєстрації авторського права і договорів, що стосуються права автора на твір. На даний час зазначені функції виконує ДСІВ. Сьогодні згадане Агентство відповідно до статуту здійснює управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права.

Державне підприємство Інтелзахист було створене з метою організації і забезпечення ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, забезпечення процесу видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, запровадження заходів з легалізації комп'ютерних програм і правомірного їх використання, ведення реєстру виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення. На даний час зазначені функції виконує ДСІВ.

На сьогодні діяльність ДСІВ, що фінансується за рахунок коштів державного бюджету, фактично звузилася лише до державної реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності, видачі охоронних документів (патентів, свідоцтв) і внесення на розгляд головному органу в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності, пропозицій щодо формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

При цьому процедури експертизи об'єктів інтелектуальної власності, державної реєстрації прав інтелектуальної власності, видачі охоронних документів (патентів, свідоцтв), ведення державних реєстрів, реєстрації договорів про передачу (ліцензування) прав

інтелектуальної власності, інформаційна, видавнича діяльність, а також діяльність з узагальнення практики застосування законодавства у повному обсязі забезпечуються державним підприємством Український інститут інтелектуальної власності.

Ефективність державного управління у виконанні стратегічних завдань залежить не лише від обґрунтованості їх визначення та якісного розрахунку, а і від створення дієвої системи органів управління. Саме органи управління є фактичними виконавцями державної політики в певній сфері. Від розподілу повноважень між ними та організації їх діяльності залежать результати та ефективність здійснення державного управління в певній сфері суспільних відносин, у тому числі у сфері інтелектуальної власності.

Під час формування державної політики у сфері інтелектуальної власності необхідно враховувати світовий досвід і переймати найкращі практики організації. Так, поширеною світовою практикою під час побудови системи управління інтелектуальною власністю є підпорядкування організації, що здійснює заходи щодо надання правової охорони об'єктам права інтелектуальної власності, профільному міністерству, яке відповідає за розвиток економіки, торгівлі та промисловості. Така система застосовується у переважній більшості розвинених держав з інноваційною економікою. Політика у сфері інтелектуальної власності є однією з ключових передумов розвитку інноваційної економіки та зростання валового внутрішнього продукту і впливає з державної економічної політики, у зв'язку з чим повинна належати саме до компетенції Мінекономрозвитку. Такий підхід повною мірою враховує світовий досвід щодо формування державної політики у сфері інтелектуальної власності та дає змогу створити дієву державну систему правової охорони інтелектуальної власності в Україні, забезпечити повне, узгоджене та ефективне функціонування національної інноваційної системи.

Постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 року № 90 утворено Раду з питань інтелектуальної власності (далі - Рада) під головуванням першого віце-прем'єр-міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі, яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України [8].

Основними завданнями Ради є:

- 1) сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності;
- 2) визначення шляхів та механізму розв'язання проблемних питань, що виникають під час формування та реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності;
- 3) підготовка пропозицій та рекомендацій щодо розвитку сфери інтелектуальної власності України з урахуванням стратегічних завдань інноваційного розвитку держави; пріоритетних напрямів, програм розвитку та функціонування державної системи інтелектуальної власності; забезпечення інтегрування України в міжнародний та європейський інтелектуальний простір з урахуванням національних інтересів;

розвитку та реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності;

державного стимулювання винахідницької діяльності, комерціалізації результатів інтелектуальної, творчої діяльності, трансферу технологій, а також організації науково-дослідних робіт з питань удосконалення правової охорони інтелектуальної власності, економічного, інформаційного та ресурсного забезпечення сфери інтелектуальної власності;

запобігання порушенням прав інтелектуальної власності та їх припинення.

Як бачимо, на даний час Україна перебуває на завершальному етапі формування інституційного забезпечення управління та охорони інтелектуальної власності на національному рівні. Основний акцент робиться на відповідність міжнародним нормам та стандартам, що відображається на організації установ, які регулюють процес інтелектуалізації та науково-технічного розвитку як на національному, так і на глобальному рівні, а відтак є чинниками формування ефективного інституційного середовища у даній сфері.

Висновки:

1. Незважаючи на той факт, що на даний час Україна і є учасником багатьох міжнародних угод та конвенцій у галузі інтелектуальної власності, є членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності, має власні інститути, що регулюють функціонування та охорону інтелектуальної власності як на національному, так і на міжнародному рівнях, але основним недоліком є певна недооцінка значення об'єктів інтелектуальної власності для економічного розвитку, а відтак – їх недостатній захист та охорона. Така ситуація є наслідком економічної політики СРСР і потребує зміни загальної концепції економічного розвитку.

2. В Україні створена організаційна структура управління об'єктами права інтелектуальної власності, водночас відбувається поетапний процес гармонізації національного законодавства та імплементації норм міжнародно-правових актів, що є умовою вступу до ЄС.

3. У контексті нейтралізації передумов високого рівня порушень у сфері інтелектуальної власності необхідною є розробка стратегії удосконалення інституційного середовища у сфері інтелектуальної власності. Перспективними вважаються подальші дослідження у сфері інтелектуальної власності в Україні.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

1. Дахно І. І. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 278 с.
2. Базилевич В. Д., Ільїн В. В. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку : моногр. К. : Знання, 2008. 687 с.
3. Потехіна В. Інтелектуальна власність : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2008. 414 с.
4. Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності : підручник для студентів ВНЗ. К. : Істина, 2007. 206 с.

5. Статут Державного підприємства «Український інститут промислової власності». URL: <http://www.ukrpatent.org/ua/statut.html>.
6. Положення про Державну службу інтелектуальної власності // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України. URL: <http://sips.gov.ua/ua/polozhennia> References.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 р. № 402-р “Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні // Офіційний веб-портал Мінекономрозвитку. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/90-2018-n>.
8. Постанова КМУ від 7 лютого 2018 р. № 90 “Про утворення Ради з питань інтелектуальної власності” // Офіційний веб-портал Мінекономрозвитку. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/90-2018-n>.

Стаття надійшла до редколегії 25.05.2018

Рецензент В. В. Зубарєв, д-р техн. наук, проф.
(Центральний науково-дослідний інститут озброєння
та військової техніки Збройних Сил України)